

3. Vanha testamentti

Vanha testamentti kertoo Israelin kansan vaiheista:

1. Abraham saapuu luvattuun maahan.
2. Abrahamin suku muuttaa Egyptiin nälänhädän vuoksi ja joutuu siellä orjiksi.
3. Abrahamin suku palaa luvattuun maahan Mooseksen johdolla.
4. Perustetaan Israelin kuningaskunta, joka jakautuu kahtia: Israeliin ja Juudaan.
5. Israel ja Juuda tuhoutuvat, minkä seurauksena kansan yläluokka joutuu pakkosiirtolaisiksi Babyloniaan.
6. Pakkosiirtolaiset pääsevät palaamaan luvattuun maahan.

Raaamatun ensimmäinen osa on Vanha testamentti. Sen kirjat jaetaan kolmeen kirjaryhmään: historiakirjoihin, profeettakirjoihin ja runollisiin kirjoihin. Historiakirjojen alussa ovat myyttiset alkukertomukset, jotka vastaavat esimerkiksi siihen, miten elämä ja paha ovat saaneet alkunsa. Historiakirjojen pääsisältö on kuitenkin Israelin kansan historia, jonka merkittävimpiä henkilöitä ovat Abraham ja Mooses. Profeettakirjat muodostuvat profeettojen julistuksesta, joka muistuttaa Jumalan kanssa tehdyn liiton noudattamisen tärkeydestä. Runolliset kirjat sisältävät kertovaa runoutta, lauluja ja elämänviisautta.

Keskeiset käsitteet

- historiakirjat
- profeettakirjat
- runolliset kirjat
- alkukertomukset
- Abraham
- Jaakob
- Joosef
- Mooses
- Daavid
- Salomo
- pakkosiirtolaisuus
- profeetta

Jumala tekee Siinain vuorella Israelin kansa kanssa liiton, jonka merkinä on kymmenen käskyä. Mooses pitää käsissään näitä lain-
tauluja, vierellä seisoo veli Aaron. Mitä san-
liitto mielestäsi tässä tarkoittaa? Millaisesta
liitosta arvelet olevan kysymys?

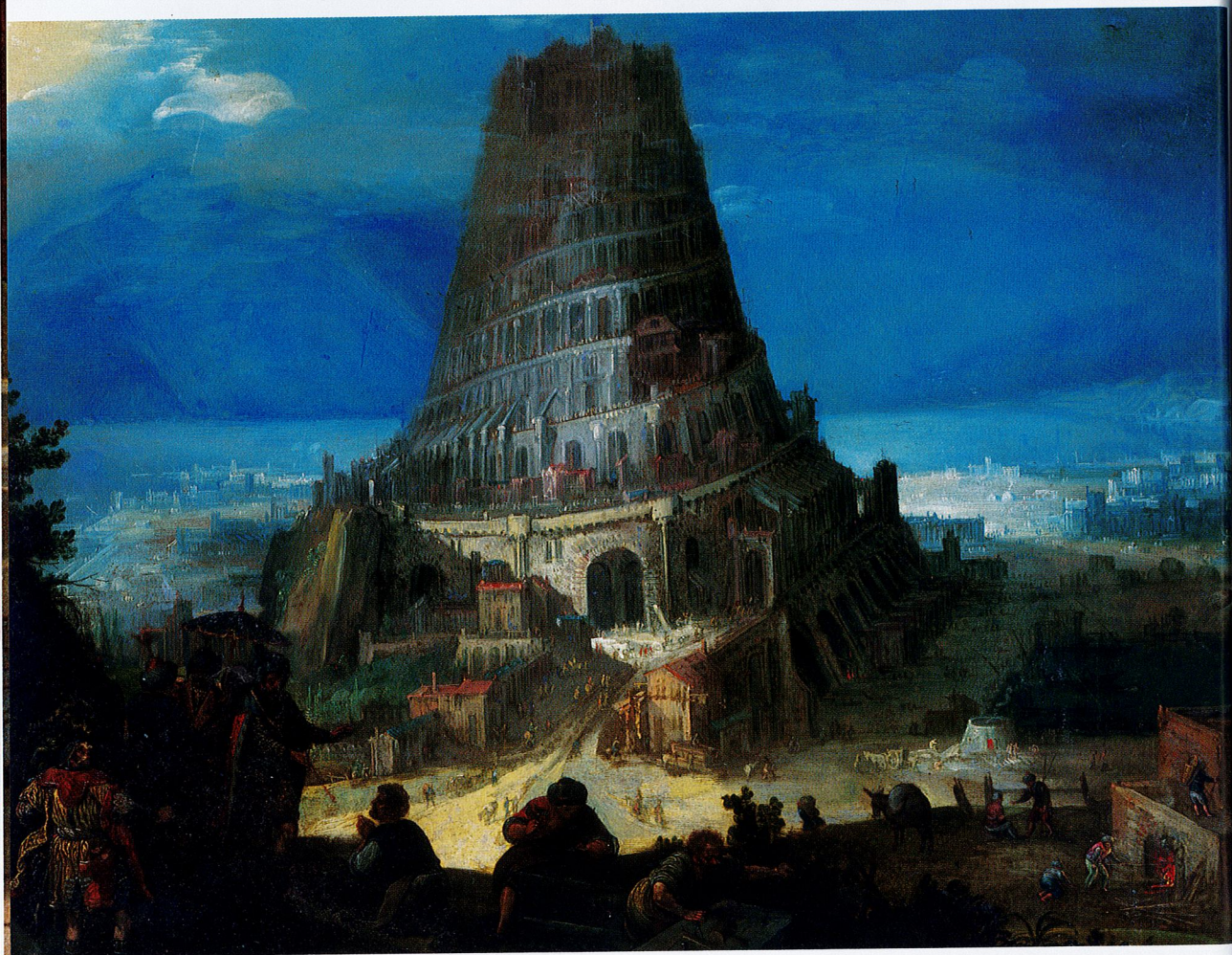

Historiakirjat – alkukertomukset

Raamatun aloittavat **alkukertomukset** (1. Moos. 1–11). Niitä ovat luomiskertomukset, syntiinlankeemuskertomus, veljesmurhakertomus, vedenpaisumuskertomus sekä kertomus Baabelin tornista. Alkukertomukset ovat Raamatun tunnetuimpia kertomuksia. Ne eivät ole historiallista kuvausta, vaan myyttisiä selityksiä ihmisiä askarruttaneisiin kysymyksiin. Ne ovat syntyneet aikansa maailmankuvan ja tietämyksen pohjalta ja

kertovat esimerkiksi siitä, miten elämä on alkanut, miksi kuolla, mistä paha on saanut alkunsa ja miksi on eri kansoja ja kieliä.

Luomiskertomukset, joita on kaksi, kertovat kaksi erilaista kuvausta maailman ja ihmisen luomisesta. Ensimmäisen kertomuksen mukaan Jumala luo kaaosmaisesta pimeästä vesimassasta maailman vaiheittain kuudessa päivässä. Viimeisenä luomistyönään hän luo ihmisen ”Jumalan kuvaksi”;

miehen ja naisen yhtäaikaisesti. Kaikki Jumalan luoma on hyvää. Jumala antaa ihmiselle käskyn lisääntyä ja johtaa koko luomakuntaa. Seitsemäntenä päivänä Jumala lepää luomistyyöstään.

Toisen kertomuksen mukaan luomisen lähtökohta on kuiva maa, josta Jumala aloittaa luomisen. Ensinnäkin Jumala luo Aadamin maan tomusta puhaltamalla siihen hengen. Sitten Jumala luo paratiisimaisen puutarhan Eedeniin Aadamille asuinpaikaksi ja seuraksi eläimet, joista ei kuitenkaan ole Aadamille kumppaniksi. Lopulta Jumala tekee Aadamin kylkiluusta naisen, Eevan. Ihmiselle annetaan tehtäväksi viljellä ja varjella maata.

Syntiinlankeemuskertomus jatkaa kuvausta Aadamista ja Eevasta Eedenin puutarhassa. Sen keskellä kasvaa elämän puu ja hyvän- ja pahantiedon puu. Jälkimmäisestä puusta Jumala on kieltänyt syömästä ja uhannut sanoen ”sillä sinä päivänä, jona

Ensimmäisen Mooseksen kirjan mukaan Nooan jälkeläiset puhuivat aluksi kaikki samaa kieltä. He ryhtyivät vedenpaisumuksen jälkeen rakentamaan Babyloniin korkeaa tornia tavoittaakseen taivaan. Jumala suuttui ihmisten ylimielisyydestä ja lopetti tornin rakentamisen sekoittamalla ihmisten kielet. Näin ihmiskunta jakautui eri kansoihin, joilla on omat erilaiset kielensä. Kuvan teos on Lucas van Valckenborchin *Baabelin torni* (1595).

siitä syöt, olet kuoleman oma”. Käärme kuitenkin houkuttelee syömään lupaamalla puun hedelmien tekevän ihmisistä Jumalan kaltaisia ja kaiken tietäviä. Ihmiset rikkovat Jumalan käskyä, menettävät kuolemattomuutensa ja joutuvat karkotetuiksi paratiisista. Jumala rankaisee tottelemattomuudesta vielä määräämällä naiselle synnytyskivut ja miehelle raskaan työn.

Veljesmurhakertomus kertoo puolestaan Aadamin ja Eevan lapsista. Kain on maanviljelijä ja Abel lammaspaimen. Molemmat veljekset uhraavat elinkeinonsa tuotteita Jumalalle. Jumalaa miellyttävät enemmän Abelin uhrit, minkä vuoksi kauteudesta kärsivä Kain päätyy tappamaan veljensä.

Vedenpaisumuskertomus kuvaa, kuinka ihmiskunnan lisääntyessä kasvaa myös ihmisten pahuus, ja siksi Jumala päättää tuhota luomakunnan vedenpaisumuksella. Kaikki paitsi hurskaan Nooan arkki tuhoutuu. Jumala on käskennyt Nooaa rakentamaan suuren laivan ja ottamaan siihen perheensä ja eläimiä, jotka sitten jatkavat vedenpaisumuksen jälkeen ihmisten ja eläinten sukuaan päällä.

Kertomus Baabelin tornista eli Babyloniin tornista kuvaa Nooan jälkeläisistä syntyneitä ihmiskuntaa. Ihmiset puhuvat samaa kieltä ja alkavat rakentaa tornia, joka ulottuu taivaaseen asti. Jumala ei tätä hyväksy. Hän sekoittaa ihmisten kielet, jolloin ihmiset lopettavat rakentamisen, jakautuvat eri kansoiksi kielten mukaan ja levittäytyvät eri puolille maailmaa.

Historiakirjat – Israelin kansan historia

Patriarkkakertomukset (1. Moos. 12–50) aloittavat varsinaisen Vanhan testamentin sisällön, **Israelin kansan** historian, jossa myytti ja historia kulkevat käsi kädessä. Ne kertovat Israelin kansan patriarkkojen eli kantaisien elämästä, heidän kokemuksistaan Jumalasta sekä luvatusu maasta. Varsinaisia kantaisia ovat Abraham, Iisak ja Jaakob. Kertomus Joosefista jatkaa saumattomasti suvun historiaa. Israelin kansan historia Vanhassa testamentissa voidaan jakaa erilaisiin vaiheisiin.

Kuvan miehet kantavat lintaulut sisältävää liitonarkkia kohti Jerusalemiä. Kullattu arkku katosi babylonialaisten hävittäessä Jerusalemin kaupungin ja temppelin vuonna 586 eKr. Mystisen arkun etsintä on ollut teemana monessa elokuvassa, kuten Steven Spielbergin *Kadonneen aarteen metsästäjissä*.

Patriarkkojen aika juontaa juurensa noin 1700-luvulta eKr. kantaisästä nimeltä **Abraham**, joka asuu Urissa, nykyisen Irakin seudulla. Raamattu kertoo, että Jumala lupaa Abrahamille maata ja jälkeläisiä sekä siunauksen kaikille kansoille, jos tämä muuttaisi pois kotoaan Jumalan osoittamaan maahan. Luvattu maa, jonne Abraham lähtee, sijaitsee kaukana lännessä Välimeren itärannikolla, muinaisessa Palestiinassa. Orjatar Hagar synnyttää Abrahamille pojan, Ismaelin ja lopulta Saara-vaimo pojan nimeltä **Iisak**, joka tulee jatkamaan Abrahamin sukua. Iisak saa kaksospojat, Esaun ja Jaakobin. **Jaakob** puolestaan saa 12 poikaa, joista tunnetuimmaksi nousee **Joosef**, jonka veljet kateuksissaan myyvät Egyptiin orjaksi. Selitettyään onnistuneesti faaraan unien merkityksen, päätyy Joosef lopulta korkeaan virkaan faaron hoviin. Myöhemmin Abrahamin jälkeläiset joutuvat nälkähädän takia muuttamaan kaikki Egyptiin. Siellä heitä aletaan kutsua nimellä Israelin kansa. Nimitys on peräisin Abrahamin pojanpoika Jaakobin toisesta nimestä Israel. Ajan myötä Israelin kansa joutuu Egyptissä orjiksi. Orjuuden ajaksi on arvioitu vuodet 1600–1200 eKr. eli noin 400 vuotta.

Mooseksen aika ajoittuu noin 1200-luvulle eKr. Silloin kansan johtajaksi nousee **Mooses**, joka pakottaa faaraan erilaisten vitsausten avulla päästämään Israelin kansan orjuudesta ja johdattaa sitten kansan Egyptistä takaisin luvattuun maahan. Matkan aikana Jumala tekee Siinain vuorella kansansa kanssa liiton, jonka merkinä

Liitonarkkua säilytettiin Jerusalemin temppelissä, josta tuli juutalaisen uskonnon keskus. Raamatun mukaan Jerusalemin ensimmäisen temppelin rakennutti kuningas Salomo noin 1000-luvulla eKr. Kuvassa on vuonna 516 eKr. valmistuneen Jerusalemin toisen temppelin pienoismalli.

on **kymmenen käskyä**. **Liitto** merkitsee, että kansa sitoutuu noudattamaan Jumalan käskyjä ja vastineeksi Jumala lupaa suojella kansaa vaaroilta.

Tuomarien aika kuuluu luvattun maan takaisin valloittamisessa ja asuttamisessa noin 1200–1000 eKr. Maa jaetaan Israelin 12 heimon kesken, jotka eivät kuitenkaan muodosta mitään yhtenäistä valtiota, eikä maalla näin ollen ole yhteistä hallitsijakaan. Heimoja johtivat vaaran uhatessa henkilöt, joista käytettiin nimitystä tuomari.

Kuninkaiden aika kattaa suurin piirtein aikakauden 1000–580 eKr. Israelin heimot

yhdistyvät lopulta, ja luvattuun maahan perustetaan Israelin kuningaskunta noin 1000 eKr. Kuningaskunnan kuuluisat kuninkaats ovat **Saul, Daavid ja Salomo**. Salomo rakentaa mahtavan Jerusalemin temppelin liitonarkun sijoituspaikaksi. Salomon kuoleman jälkeen kuningaskunta jakautuu kahteen osaan. Pohjoista kuningaskuntaa kutsutaan nimellä **Israel** ja eteläistä nimellä **Juuda**.

Israelin kansan historia jatkuu profeetatirjoissa. Niissä kerrotaan noin vuosiin 580–530 eKr. ajoittuvasta **pakkosiirtolaisuuden ajasta**.

eKr.					Babylonian suurvalta	
	1700	1200	1000	700	500	Persian suurvalta
	Patriarkkojen aika	Mooseksen aika	Tuomarien aika	Kuninkaiden aika	Pakkosiirtolaisuuden aika	
	Abraham Iisak Jaakob Joosef	Mooseks – vapautuminen Egyptin orjuudesta – liitto: kymmenen käskyä	– luvattun maan takaisin valtaaminen ja asuttaminen	– Israelin kuningaskunta → Israel ja Juuda Saul Daavid Salomo – Jerusalemin temppeli	profeetat	paluu kotimaahan

Profeettakirjat

Kuninkaiden aikaa Israelin kansan historiassa seuraa **pakkosiirtolaisuuden aika**, johon puolestaan Vanhan testamentin profeettakirjat liittyvät. Pakkosiirtolaisuuden aika sijoittuu noin vuosiin 580–530 eKr. Mahtava Israelin kuningaskunta heikkenee jakauduttuaan pohjoisvaltioon Israeliin ja etelävaltioon Juudaan. Tilannetta käyttää hyväkseen Assyria, joka valloittaa Israelin. Myöhemmin Babylonia onnistuu valtaamaan myös Juudan ja sen pääkaupungin Jerusalemin. Pysyäkseen vallassa valloittamallaan alueella Babylonia suorittaa väestön pakkosiirtoja. Juudan kansaa, etenkin sen yläluokkaa, siirretään asumaan Babyloniaan ja sieltä vastaavasti siirretään hallitsijoille uskollista babylonialaista kansaa Juudaan.

Seuraavaksi alueen valtaa uusi maailmanvalta, Persia, joka antaa pakkosiirtolaisille luvan palata takaisin kotimaahansa. Siellä aloitetaan tuhotun Jerusalemin temppelin uudelleenrakentaminen.

Sanalla **profeetta** tarkoitetaan uskonnollista julistajaa ja Jumalan tahdon ilmoittajaa. Raamatussa profeetat ovat etenkin Jumalan äänitorvia, jotka arvostelevat kansan väärää elämäntapaa ja vaativat Jumalan tahdon noudattamista. Profeetat aloittavatkin usein julistuksensa sanoilla ”näin sanoo Herra” korostaakseen, etteivät esitä omia ajatuksiaan, vaan puhuvat Jumalan suulla. Vanhassa testamentissa on 16 profeettakirjaa. Kirjojen laajuuden mukaan profeetat jaetaan suuriin ja pieniin profeettoihin. Suuria profeettoja

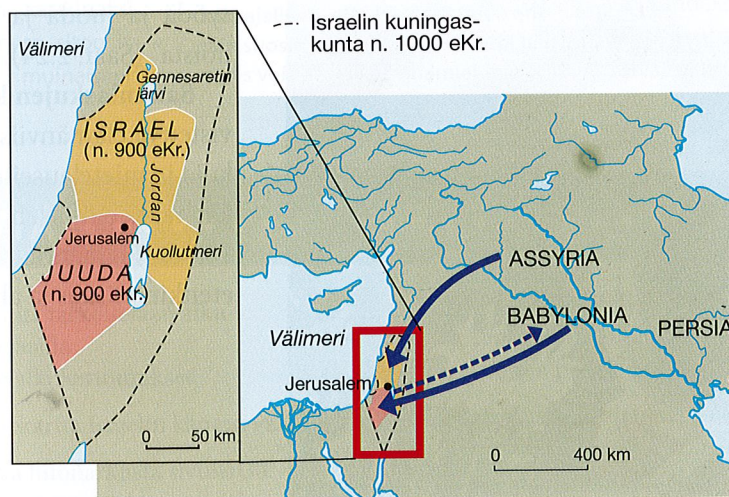
Profeetta Jeremia ennusti Babylonian pakkosiirtolaisuuden ja Jerusalemin temppelin tuhon. Hänellä on harteillaan ies tulevan orjuuden vertauskuvana. Kuva on elokuvasta *Jeremiah* (1998).

ovat Jesaja, Jeremia, Hesekiel ja Daniel ja pieniä Hoosea, Joel, Aamos, Obadja, Joonas, Miika, Naahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Sakarja ja Malakia. Profeetat eivät itse kirjoittaneet julistuksiaan muistiin, vaan sen tekivät heidän kuulijansa. Israelin profeettojen aikaa on etenkin 700–500 eKr.

Profeetat kokivat saaneensa tehtävänsä kutsun Jumalalta, eivätkä siten itse valinneet sitä. Kansaa nuhdellessaan, parannusta vaatiessaan ja Jumalan tuomiota julistaessaan profeetat joutuivat ihmisten epäsuosioon ja jopa vainotuiksi, mutta he eivät silti voineet vastustaa voimakasta kutsumustaan.

Profeettojen julistuksen lähtökohta on Jumalan ja Israelin kansan Siinailla solmi-

massa liitossa: kansa noudattaa Jumalan käskyjä ja Jumala suojelee kansaa. Kun kansa rikkoo tuota liittoa, profeetat tekevät parhaansa muistuttaakseen kansaa sen tärkeydestä. Ennen pakkosiirtolaisuutta profeetat ennustivat liittoa rikkovalle kansalle tuhoa, ellei se tee parannusta. Julistuksen kärki osui kansan harjoittamaan epäjumalanpalvontaan ja yhteiskunnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen, kuten köyhien sortamiseen ja lahjusten vastaanottamiseen. Tuhon eli pakkosiirtolaisuuden tultua profeetat keskittyivät lohduttamaan kansaa ja valamaan uskoa tulevaisuuteen. Myöhemmin profeetat ennustivat myös tulossa olevasta Messiaasta ja pelastuksen ajasta.

Kuningas Salomon kuoleman jälkeen Israelin kuningaskunta jakautui kahtia. Pohjoista valtakuntaa kutsuttiin nimellä Israel ja eteläistä nimellä Juuda. Israelin valloitti ensin Assyria ja myöhemmin Babylonia. Babylonia onnistui valloittamaan myös Juudan pakkosiirtolaisuuden aikana.

Runolliset kirjat

Runollisiin kirjoihin kuuluu kuusi kirjaa. Niitä ovat Psalmien kirja, Valitusvirret, Laulujen laulu, Jobin kirja, Saarnaajan kirja ja Sananlaskujen kirja. Ne sisältävät kertovaa runoutta, runollisia lauluja ja kiteytyntä elämänviisautta.

Psalmien kirja sisältää rukouksia ja lauluja, psalmeja. Niitä on laulettu erilaisissa elämäntilanteissa. Keskeisiä teemoja ovat ylistys, kiitos ja valitus. Hymneissä eli ylistyspsalmeissa ylistetään Jumalan suuruutta, kiitospsalmeissa kiitetään Jumalaa kaikesta hyvästä ja valituspsalmeissa valitetaan murhetta, ahdistusta ja vainoa ja pyydetään Jumalalta apua tai anteeksi omia pahoja tekoja.

Valitusvirret on runoutta, jossa itketään ja valitetaan Jerusalemin temppelin kohtaloa, kun babylonialaiset olivat tuhonneet sen vuonna 587 eKr. Teksti kuvaa temppelin hävitystä, kansan kärsimyksiä ja vihollisen julmuutta.

Laulujen laulu sisältää eroottisia rakkauslauluja, joissa kerrotaan sulhasen ja morsiamen intohimosta toisiaan kohtaan.

Jobin kirja kertoo Job-nimisestä hurskaasta miehestä, jota kohtaa onnettomuus toisensa perään. Kirja pohtii kärsimyksen ongelmaa: miksi syyttömätkin joutuvat kärsimään?

Saarnaajan kirja pohtii elämän tarkoitusta ja päättyy suositteluun kultaista keskittietä: ”Vaivannäkönsä keskellä ihmisellä ei ole muuta onnea kuin syödä ja juoda ja nauttia elämän iloista” (Saar. 2:24).

Sananlaskujen kirja sisältää tiivistettyä elämänviisautta, sananlaskuja ja mietelauseita, kuten ”ylpeys käy lankeemuksen edellä” (Sananl. 16:18). Elämänohjeissa painottuvat etenkin viisaus ja ahkeruus.

Laulujen laulu on yksi Vanhan testamentin runollisista kirjoista. Se kuvaa rakastuneen parin intohimoa toisiaan kohtaan.

Musta raamattu

Musta raamattu on herättänyt ja herättää tunteita tänäkin päivänä, laidasta laitaan. Osa ihmisistä paheksuu ja pelkääkin teosta, osassa se herättää palavaa kiinnostusta. Putoilevatko esineet hyllyiltä, ja haukkuvatko ja sähisevätkö lemmikit tyhjälle, jos lukee Mustaa raamattua, niin kuin urbaanilegendat kertovat? Käyttävätkö saatananpalvojat Mustaa raamattua? Mistä Mustassa raamatussa on kyse?

Musta raamattu koostuu seitsemästä osasta. Niistä kahden ensimmäisen väitetään olevan Mooseksen kuudes ja seitsemäs kirja, jotka olisi jätetty pois Vanhan testamentin kaanonista niiden sisällön takia. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Mustan raamatun kokosi ja julkaisi saksalainen antikvaristi Johann Scheible vuonna 1849.

Mustaa raamattua voisi kuvata magian käsikirjaksi. Kertomuksillaan se sitoo itsensä tiukasti muinaiseen

juutalaisten uskoon ja sitä kautta Raamattuun. Se pursuaa sinettejä, kansanparannuskeinoja, taikoa, manauksia, astrologiaa ja loitsuja. Useimmiten apuun pyydettyä voima on kristittyjen Jumala, hänen valtuuttamansa henget ja enkelit tai Mooses. Saatanaan tai minkäänlaiseen muuhunkaan paholaiseen ei teoksessa oteta yhteyttä.

Loitsut ja taiat edustavat valkoista magiaa. Ne on yleisesti tarkoitettu elämänlaadun parantamiseen, kuten äkkirikastumiseen ja sairaudesta paranemiseen, eikä pahojen asioiden toivomiseen muille. Esimerkiksi kiusaamisesta eroon

pääsemiseksi Musta raamattu neuvoo seuraavasti: "Jos teitä usein kiusataan panetteluilla, niin lukekaa tämä psalmi (psalmi 52) joka päivä varhain aamulla, niin tulette panetteluita pelastetuksi." Ampiaisen pistoon taas auttaa, kun juo kahdeksasosan unssia aasin maitoa, joka on 40 päivää vanhaa.

Tämä Mustan raamatun sinetti lupaa kantajalleen, että hänestä tulee erittäin suosittu ja rakastettu ja että hän myös voittaa kaikki vihämiehensä.

TEHTÄVIÄ

- Selitä, mitä tarkoitetaan alkukertomuksilla.
 - Luettele alkukertomukset.
- Laadi käsittekartta Israelin kansan vaiheista.
- Katso kuvaa liitonarkusta sivulla 30. Miten ihmiset maalauksessa mielestäsi suhtautuvat arkkuun? Mikä voisi selittää sen?
- Mitä tarkoittaa käsite profeetta?
 - Mitä profeetat julistivat ennen pakkosiirtolaisuutta?
 - Mitä profeetat julistivat pakkosiirtolaisuuden tultua?
 - Pohdi, mihin yhteiskunnallisiin epäkohtiin profeetat tarttuivat tämän päivän Suomessa.
- Luettele Vanhan testamentin runolliset kirjat.
 - Selitä lyhyesti jokaisen runollisen kirjan sisältö.
- Mitä tarkoittaa Musta raamattu?
 - Ota selvää, miten Raamattu suhtautuu magiaan (5. Moos. 18:10–13).
 - Miten itse suhtaudut magiaan?